GAZET VAN ANTWERPEN

Flashback 1910

Vroeger was alles beter. Of toch niet? Elke dinsdag gaan we terug in de tijd.

Een collectie 'ziftjes' of zeven om de grootte van de stenen te bepalen.

Een diamantweegschaal.

VORSELAAR

Expo belicht rijke geschiedenis van plaatselijke diamantsector

"Diamant bracht elektriciteit en welvaart naar de streek"

Sinds kort loopt in het gemeentehuis van Vorselaar een tentoonstelling die de geschiedenis van de plaatselijke diamantsector belicht. "Een groot deel van de Vorselaarse beroepsbevolking is in deze sector actief geweest. De impact op ons dorp was dan ook enorm", vertelt ex-slijper Jef De Cnodder.

De expo toont een aantal voorwerpen die belangrijk zijn voor de diamantslijperij. "Ik heb zelf wat gereedschap geleverd om hier tentoon te stellen. Er zijn boeiende dingen te zien. Een snijmachine diende om een steen rond te maken of om de gewenste vorm te geven. Bedoeling was immers om uit de onregelmatige vormen van een ruwe steen een diamant van een zo groot mogelijke diameter te halen. Diamant is overigens alleen te slijpen met diamant. Het is de hardste grondstof die er bestaat."

Beir Vekemans
Slijper

"Ik sleep zo'n tien stenen per dag om in briljanten. Sommige van de steentjes waren niet groter dan een speldenkop. Het is een precisiewerkje dat zeker niet voor iedereen is weggelegd."

Ook zijn er tangen te zien die werden gebruikt bij het slijpen, net als een mortier om niet te slijpen diamant fijn te kloppen tot diamantstof. "Dit stof hadden de slijpers immers nodig om hun slijpschijf mee in te smeren. Zeven om de ruwe steentjes op grootte te sorteren en een weegschaaltje om diamanten te wegen zijn er ook te zien. Oude foto's geven een goed beeld van de evolutie van de stiel hier in de streek." zegt Jef.

Jef De Cnodder en Beir Vekemans geven tekst en uitleg bij de expo over de ooit zo florerende diamantnijverheid in Vorselaar. FOTO'S MIA UYDENS

Kapitaalkrachtige broers

Lange tijd was Amsterdam het centrum van de diamanthandel, maar geleidelijk ging Antwerpen die plaats innemen. De ontdekking rond 1900 in Zuid-Afrika van nieuwe mijnen betekende de doorbraak van de diamantnijverheid in de Kempen. "Hier werden vooral kleine steentjes geslepen, erg arbeidsintensief werk", zegt Jef De Cnodder.

De familie Van Ginneken begon in Vorselaar als eerste op het Moleneinde een eigen fabriek. Onder haar impuls kwam de plaatselijke diamantindustrie tot bloei. In 1910 waren er al zeven diamantfabrieken gevestigd in het dorp. "In 1906 stichtte Louis Van Ginneken met zijn broer de eerste slijperij van Vorselaar. Deze breidde al snel uit en de broers werden zeer kapitaalkrachtig," vertelt Ziggy Adriaensens van de Erfgoedcel Kempens Karakter.

Elektriciteit in de Kabienstraat

De elektriciteit die nodig was om de eerste fabrieken te doen draaien, wekte men aanvankelijk ter plaatse op. Kolen werden met paard en kar naar de bedrijven gebracht. In de machinekamer werd deze gestookt om elektriciteit op te wekken. Na de aanleg van het elektriciteitsnet ontstonden vele kleine werkplaatsen, tot wel tien per straat. Daar werd dan vaak het beroep in familieverband uitgeoefend.

"De gebroeders Van Ginneken waren ook verantwoordelijk voor de aansluiting van Vorselaar op het elektriciteitsnet. Zij betaalden zelf de nieuwe elektriciteitskabine. Ze is vandaag nog altijd te zien in de Kabienstraat. Later profiteerden de broers ook van dit privilege. Op 13 december 1919 lezen we in het blad van de socialistische diamantvakbond ADB dat telkens zij een vergadering in Vorselaar belegden de elektriciteit werd stilgelegd door patroon Van Ginneken om hen dit te beletten", aldus nog Ziggy Adriaensens.

Speldenkop

De sector bleef floreren tot een stuk in de twintigste eeuw. In 1965 was 40% van de plaatselijke beroepsbevolking actief in de sector. Beir Vekemans begon in 1967 te werken als diamantslijper. "Ik heb eerst elders gewerkt, maar volgde dan een omscholing via de RVA *(de huidige VDAB, red.)*. Bij een plaatselijke slijpersbaas leerde ik de knepen van het vak. Ik sleep zo'n tien stenen per dag tot briljanten. Deze hebben 57 facetten. Sommige van de steentjes waren niet groter dan een speldenkop. Het is precisiewerk dat zeker niet voor iedereen is weggelegd."

"Gelukkig evolueerde de technologie aanzienlijk, wat het werk vergemakkelijkte. Belangrijk was de uitvinding tijdens de jaren zeventig door de broers Van Gestel van de stofvrije diamantmolen. Door hun afzuigsysteem op de slijpschijf konden de slijpers hun beroep gezonder uitoefenen."

In 1964 ging in Vorselaar een diamantschool van start. "Ik ben er vele jaren praktijkleraar geweest", zegt Jef De Cnodder. "Op 1 september 1964 was de start van de Gemeentelijke Diamantschool. In 1981 nam de provincie de school over. Naast de dagschool ging ook de avondschool van start, waar snijders en slijpers terechtkonden. Door de achteruitgaande conjunctuur daalde het aantal leerlingen. De dag- en de avondschool zijn inmiddels opgedoekt."

Teloorgang

Door de zware concurrentie van lagelonenlanden zoals India ging de tewerkstelling tijdens de crisis van de jaren tachtig achteruit. "Op een gegeven moment waren in ons land zo'n 22.000 mensen in de sector werkzaam. Nu zijn dat er hoogstens nog 1.500. Ook in Vorselaar verdwenen er heel wat bedrijven. Ik ben op mijn 51ste moeten stoppen met slijpen", zegt Beir Vekemans nog.

Tegenwoordig zijn er in Vorselaar nog drie kleine slijperijen actief. Jef Moorkens studeerde af aan de diamantschool en werkte heel zijn loopbaan als slijper. "Ik werk inderdaad hier in Vorselaar. Ten eerste ben ik werkzaam als slijper van briljanten. Ook werk ik als rondistslijper. Dat betekent dat ik de steen verder afwerk nadat een eerste slijper hem al heeft bewerkt. Ik slijp een steen volgens verschillende modellen, zoals een peer, een ovaal of een hartje. Ook geef ik geregeld demonstraties diamantslijpen in het diamantmuseum in Nijlen", vertelt hij.

In Vorselaar is niet zo heel veel meer te zien van de ooit zo florerende diamantindustrie. "In 2013 kwam er aan het Oostakker bij het gebouw van de voormalige sliperij van de familie Verhaert wel een monument dat de industrietak herdenkt. De voormalige slijperij enkele meters verderop is intussen omgebouwd tot buurthuis. Hier was ook de diamantschool gevestigd", ronden Beir Vekemans en Jef De Cnodder hun relaas af.

SAM VAN CLEMEN

ℹ www.vorselaar.be. De expo is te bezoeken tijdens de openingsuren van het gemeentehuis.

Een leerling van de diamantschool in 1968. FOTO COLLECTIE ERFGOEDCEL KEMPENS KARAKTER

Maria Van den Broeck in de leer bij een diamantslijper in 1960. FOTO ERFGOEDCEL KEMPENS KARAKTER

De werknemers van Van Ginneken voor hun fabriek. Hier was later de diamantschool gevestigd. Vandaag is het gebouw in gebruik als buurthuis. FOTO ERFGOEDCEL KEMPENS KARAKTER